

נשיא מדינת ישראל

נאום נשיא המדינה, יצחק נבון, בקהיר
בפני המפלגה הלאומית הדמוקרטית
יום ד', יט' בחשוון התשמ"א, 29 באוקטובר 1980

כבוד הנהגת המפלגה הלאומית הדמוקרטית הנכבדה,

שלום עליכם ורחמי האל וברכותיו.

רצה המקרה וביקורי אצלכם חל זמן קצר לאחר חג הקורבן. ברצוני
להביע לכם ולעם המצרי הגדול ולעולם המוסלמי ברכותי הנאמנות ואיחולי
החמים לרגל החג הגדול הזה, סמל האמונה ונכונות ההקרבה.

קהל נכבד,

הגעתי לאדמת-כנאנה הטובה עפ"י הזמנתו האדיבה של מנהיגכם הדגול,
כבוד נשיא מצרים, מוחמד אנור אלסאדאת, מנהיג עמק הנילוס הנצחי.
רואה אני בהזמנתו רצון כן להוסיף עוד נדבך לבנין השלום, שהתחייבנו
להקימו מחוץ רצון חפשי ובהבנה הדדית לטובת בנינו לדורות.

בקשתי לאפשר לי בביקורי זה לבוא במגע עם חוגים שונים ואישים שונים בחברה המצרית - כל בקשותי נענו באדיבות, ומרגע שדרכה רגלנו על אדמתכם המבורכת, נוהגים בנו במידת הכנסת-אורחים שאין למעלה ממנה לנדיבות ולסבר-פנים יפה, למרות העומס שהטילו בקשותינו על מארחינו, ועל כך תודה עמוקה מקרב לב.

בין היתר, בקשתי להופיע בפני פורום נכבד וחשוב זה, כדי להשמיע בפניו כמה מחשבות על יחסי שני עמינו בתקופה החדשה של השלום ביניהם. אחס מייצגים את המפלגה הגדולה ביותר במצרים, נושאים על כתפיהם אחריות כבדה כלפי העם המצרי, ומהווים את המשענת העיקרית לביצוע המדיניות הפוליטית, הכלכלית והחברתית של ממשלתכם. זכות מיוחדת נפלה בחלקכם שבראשכם עומד אדם מיוחד במינו, מנהיג בעל שיעור קומה גדול, מצרי מסור, ערבי גאה ומוסלם מאמין - מוחמד אנוור אלסאדאה.

הוא שואב כוחו מאמונה פנימית עמוקה, מתחושה של שליחות עליונה יחד עם ראייה מפוכחת של המציאות. הוא משלב באישיותו את בן-הכפר היודע להעריך את חשיבות האדמה, המים וככר-הלחם, יחד עם פתיחות למחשבה האנושית הכללית, על ערכיה ומדעיה. כבוד הנשיא המצרי נוהג לומר כי אי-אפשר להתקדם ללא שינוי, וכי אלה שאינם מסוגלים לשנות מחשבותיהם לא יוכלו לשנות את מצבם. הוא עצמו נחן ביכולת זו.

וכאשר החליט הנשיא סאדאת על שינוי-מצב, ובא לכנסת לירושלים, ביזמתו ההיסטורית,

מצא בנו שותפים נאמנים לעליה על דרך חדשה. ממשלת ישראל בהנהגתו של מר מנחם בגין לא נרתעה מקבלת החלטות קשות למען שינוי המצב, והכנסת - נציגת העם - אישרה ברוב גדול את הסכם השלום, המסמל את השינוי הגדול באזורנו וביחסי עמינו.

רבותי הנכבדים,

אין בהכנתי ולא בסמכותי לנהל במצרים משא ומתן על האוטונומיה או על כל נושא אחר. אני בא להביא לכם ולעם המצרי את ברכת העם בישראל, ברכת שלום כנה וביטוי לרחשי העריכה, החיבה והידידות שהעם בישראל רוחש לעם המצרי האציל, ואת החלטתו הנחושה לדבוק בדרך השלום, למרות כל הקשיים אשר אנו עומדים בפניהם.

הקשיים הללו נובעים, לדעתי, משתי סיבות עיקריות.

ראשית, בקמפ-דויד לא חתמנו על הסכם נפרד בינינו, אלא על הסכם הכולל מסגרת להסדר כולל עם כל עמי האזור, כולל הבעיה הפלשתינאית. אילו היה ההסכם בינינו וביניכם בלבד, הרי היתה נשארת רק השאלה של אופן ביצוע הנורמליזציה והקצב של ביצועה, והיקפה.

אך, יש באזור מדינות, יסודות וארגונים השמים מכשולים בדרך השלום ועושים כל מאמץ לפוצצו. יש גם אלמנטים מבחוץ המוסיפים מצידם רעל והסחה.

באשר לבעיה הפלשתינאית, אנו יודעים על קיומה, מעריכים את חשיבותה ורוצים בפתרונה. סיכמנו בהסכם המסגרת כי מצרים, ישראל, ירדן ונציגי ערביי-א"י צריכים להשתתף במו"מ על פתרון הבעיה על כל היבטיה. סיכמנו גם שלבים בפתרון הבעיה. אוטונומיה ל-5 שנים כמקופת-מעבר, אך לא יאוחר מן השנה השלישית יתנהל מו"מ כדי לקבוע את המעמד הסופי של יהודה, שומרון וחבל עזה. נאמר גם כי הפתרון שינבע מן המו"מ חייב להכיר גם בזכויות החוקיות של ערביי א"י ובצרכיהם הצודקים, ובדרך זו הם יסתתפו בקביעת עתידם הם. מה שלא השיגו במשך שנים בפצצות ובטרור, השיגה למענם מצרים בדרך של מו"מ הרבוחי מכובד.

למרבה הצער, מסרבים ערביי א"י וירדן לשבת אל שולחן הדיונים. זהו המכשול הראשון. ובהיעדרם, נטלה על עצמה מצרים את המעמסה של ניהול המו"מ על פרטי האוטונומיה.

הקושי השני נובע מן הרגישות של הנושאים השונים הקשורים במו"מ על האוטונומיה. בשבילנו אלה נושאים בעלי משמעות היסטורית, דתית, רגשית ובטחונית רבה. יש בינינו חילוקי דעות רציניים על כמה בעיות ואין טעם לטשטש אותם. אילו היו מצרים וישראל רוצות לטשטש אותן ולטאטא אותן מהחט לשטיח, היה המו"מ נגמר מזמן, אבל הדיונים מתנהלים מתוך רצון לעמוד מול הבעיות ולנסות למצוא להן פתרון הגיוני הלוקח בחשבון את המשמעויות שהזכרתי. והדבר דורש זמן ממושך וסבלנות רבה. בטוח אני כי בהתמדה, בסבלנות ובאמון שיש בינינו - נתגבר על הקשיים ונגיע לפתרון מוסכם וצודק.

יחד עם זאת, לדעתנו, אסור שהקשיים האלה יפריעו לניהול תקין של הנורמליזציה ולשיפור גובר והולך של היחסים בינינו, כי אנו מלאנו כל התחייבויותינו הנובעות מן ההסכם בינינו בכל הנאמנות והכבוד, וכך אמר הנשיא סאדאת במועצת-העם במאי השנה: "אנו הגענו להסכמה מלאה וכל אחד מאתנו מקיים את סעיפי ההסכם בכל הכבוד והיושר".

עובר אני אל התחום הקטור ביחסים הישירים שבין מצרים וישראל.

יש קשר הדדי, והיזון חוזר בין מנהיגים ועמיהם. המנהיג חס את רצון עמו ונותן לו ביטוי, ובו בזמן הוא גם מדריך אותו. לולא רצון העם המצרי, לא הייתה היזמה המבורכת של סאדאת יוצאת אל הפועל. אבל לולא תחושתו את רצון העם, היה נשאר הרצון הזה קפוא ללא ביטוי וללא יזמה. מאידך גיסא, לולא השאיפה האמיתית לשלום המקיפה את העם בישראל שנים רבות, לא היה יכול מר מנחם בגין, ראש הממשלה, לקבל בצורה שקיבל את פני מר סאדאת, ולנהל מו"מ ולסיימו.

ב-30 השנים האחרונות ניהלו עמינו ביניהם 4 מלחמות קשות ומכאיבות, ובעלותם באומץ ובכנות על דרך השלום, הם נחקלים בשאלות שלא היו מוכרות להם לפני כן.

משל למה הדבר דומה? לנהג המוביל חרופות לעיר רחוקה, בדרך שמעולם לא נסע בה. יש בידו מפה ויודע הוא את הכיוון הכללי של מסעו. הוא מתחיל לנסוע ומתגלים לו בופים שמעולם לא ראה. לפתע יש סיבוב חד והוא

צריך לנהוג בזהירות. פחאוס באה משאית מאחוריו, צופרת בקול חזק ומנסה להורידו מן המסלול. לפתע, יש מהמורה שהסוללים את הדרך חפרו ולא כיסו אותה. אבל, בזהירות ובחבונה ובעזרת היושב במרומים, היודע כי כוונת הנהג טהורה - הוא יגיע בשלום אל יעדו, ויביא את התרופות לאנשים הזקוקים להן.

כבוד הנהגת המפלגה,

בזמן מלחמה דרושה מפקדה עליונה של מלחמה. בזמן שלום דרושה מפקדה עליונה של השלום. יש צורך להקים מטה מיוחד משותף, מורכב מאנשי-רוח, מורים, פסיכולוגים וסוציולוגים ואנשי-מדיניות - מטה אשר יבחן את האספקטים השונים של השלום ואת הדרכים הנאותות להגשמתו ולהעמיקו בקרב העמים. מטה כזה יצטרך, בין היתר, לבדוק מה הן הציפיות של כל עם מן השלום שנחתם.

לא לי לומר לכם מה נוחן השלום למצרים. מנהיגיכם עושים זאת כי זהו חפיקדס. הם הסבירו לכם את הישגי הסכם השלום אחנו: נוסף להחזרת סיני על כל התשחית ובארות-הנפט שבו, אתם עומדים בפני תנופה-פיתוח רחבת-ממדים, שאה תוצאותיה תרגישו בעוד שנים אחדות. והדבר החשוב מכל, השלום מבטיח שלא יהיה הרס ולא שפיכות דמים, ובניכם ובנינו יחיו את מידת חייהם כפי שהבורא צוה להם ברחמיו.

לא סוד הוא כי יש חוגים הסבורים, כי חוזה השלום יפחור בין-יום את כל בעיות המזון, השיכון, העבודה והייצור. יש צורך להסביר לחוגים אלה כי אנו עוסקים בתהליך איטי ומתמשך.

ובאשר לטענות המושמעות על בידודה כביכול של מצרים מהעולם הערבי, יש לי הרבה מה לומר על כך, אבל אמנע מכך כי לא לי להתערב בעניינים שבחוץ המשפחה הערבית, אשר אחם חלק ממנה.

באשר לנו, השלום היה משאת-נפשנו כל השנים, ואנו רוצים בו כי קצה נפשנו בהרס ובדם, ואנו רוצים להחפנות ולעטוק בפתרון בעיותינו. אין השלום צריך להצטמצם למגעים רשמיים בלבד אלא עליו להקיף המונים, כי רק אם השלום ינשא על כהפי העמים - יחיה חיים ארוכים וטובים.

אנו מצפים לראוחכם אצלנו: בודדים וקבוצות, בני-נוער ופועלים, אנשי-רוח ובעלי מקצועות חופשיים, אנשי תעשייה וחקלאות. הישראלים הבאים הנה לביקורים חוזרים ברגשי הוקרה על סבר הפנים הנאה שלכם, אבל הם רוצים שתינתן להם הזדמנות להחזיר לכם אותו סבר-פנים נאה. הם אינם רוצים להרגיש שהם נוסעים בכביש חד-סטרי. הם רוצים הדדיות ביחסים. אנו מאמינים כי יש כר נרחב למפעלים משותפים בחומים רבים, לתועלת שני הצדדים. אומר לכם בגילוי-לב, ואין טוב מגילוי-לב שיש בישראל אכזבה מקצב הנורמליזציה ומהיקפה.

נוסף לכך, חיובי שנכיר איש רעהו מקרוב, כי האדם חושש מן הבלתי-ידוע. במשך השנים הארוכות של הסכסוך הצטברו הרבה דעות קדומות, וכשאינ מכירים מקרוב, הדעות השליליות הללו, נשארות בתוקפן, מחלחלות אל יסודות בנין-השלום ומערערות אותם. אנו מצטיירים עדיין אצלכם בתאורים שליליים חריפים, שאין להם כל קשר עם המציאות. יש נקודות רגישות אצלכם שאיננו יודעים עליהן, ובלי כוונה אנו עלולים לשגות ולפגוע בכם. יש לנו נקודות רגישות ואי-הכרתן על ידכם, עלולה להביא לתוצאה דומה. בזמן הקצר שעבר מאז ההסכם, התנסינו כבר בכך.

הרשו לי, רבותי, לספר לכם על נסיון שהיה לי בזמן ביקורו האחרון של הנשיא סאדאת בישראל לפני שנה.

כבוד הנשיא הגיע לחיפה באניה ובהגיעו לנמל אמרתי לו בנאומי:
 "בין שאתה בא אלינו ביבשה, באויר או בים, חמיד תגיע לאותה תחנה:
 אל לבבות העם הזה."

ולאחר שחצינו את הרחובות המלאים המוני-אדם מריעים, נפגשנו לטיחה ידידותית ומאלפת. דיברנו על הצורך בהכרות הדדית ועל הנקודות הרגישות שיש לכל צד והזהירות שעלינו לנהוג בה ביחסינו.

והבאתי לו את הדוגמא הבאה:

אבן-ח'ילדון כותב ב"מוקדמה" שלו כי אמיר-המאמינים עומר בן-אלח'יטאב אסר על המאמינים להלחם בים, כהוצאה מחליפת מכתבים בינו ובין עמר בן-אלעאץ כובש מצרים. אבן ח'ילדון מביא בקיצור חליפת מכתבים זו, אך היא מופיעה בשלמותה אצל אלטברי, וכך הוא מביא:

כתב עומר לעמר: "חאר לי את הים", וענה לו עמר: "ראיתי יצור עצום שרוכבים עליו יצורים קטנים, אין אלא שמים ומים. אם הוא שקט, הוא ממיס את הלבבות, ואם הוא זע - הריהו מכלכל את השכל. כל דבר ודאי - מתמעט בו, וכל ספק - מתרבה, ויורדי-הים בו משולים לחולעת על קרש-ץ: אם הוא נוטה - הם טובעים, ואם הם ניצלים - הם משתאים".

טיפרתי לנשיא סאדאת כי רציתי לכלול סיפור זה בנאומי ולהוסיף, כי הימים ההם חלפו, ואתה - כבוד הנשיא - מגיע היום באניה חזקה הרוכבת על היצור העצום, ועליה יצורים אמיצים הבאים בשליחות של שלום, אבל נמנעתי בגלל המלים

"תולעת על עץ", אולי חלילה מישהו יפרש דברי שלא כהלכה. הנשיא סאדאת פרץ בצחוק ואמר: "אתה צריך להכיר את העם המצרי, הוא אוהב הומור, לא היה יסוד לחששך". אבל אני, נסיוני לימדני כי אדם מצטער על דברים שאמר ולא זכור לי אדם שהצטער על מה שלא אמר.

אנו חייבים בזהירות מיוחדת כשאנו כותבים זה על זה או משדרים זה על זה. כשבאים למתוח ביקורה על צעד זה או אחר של הממשלה של הצד השני, חייבים אנו במידת-הכבוד. יש להימנע מפגיעות אישיות או פגיעות על רקע דתי או לאומי. כל פגיעה כזאת מתקבלת כפגיעה בכל העם, ומגביהה את המחטום הפסיכולוגי שעליו דיבר הנשיא סאדאת, ואשר כולנו מעוניינים בהיעלמו.

נראה לי כי הגיעה השעה לקיים בינינו שיחות על טיבו של המפגש התרבותי והרוחני בין שני עמינו. אותה ועדה משותפת שקראתי לה "המפקדה העליונה של השלוש" היא הפורום המתאים לדיון בנושא זה.

בטעה שהתחומים המדיניים, הכלכליים והצבאיים, ניתנים להגדרה ולמישור - הרי התחום התרבותי-רוחני הוא יותר מורכב, בהיותו כולל אמונות, דעות, רגשות ומסורות שהתגבשו אצל כל עם במשך דורות. בדרך הטבע יש בינינו קוים דומים וקוים שונים. כמוכם, אף אנו רואים באדם את נזר-הבריאה. לא מכשיר אלא מטרה; לא כלי-משחק בידי השליטים, אלא יצור, שלמענו הם נבחרו ואוחז הם חייבים לשרת ולקדם.

כמוכם, אנו מאמינים כי המשפחה היא ערך עליון, ויש לה חשיבות מכרעת בריקמה החברתית והלאומית.

כמוכס, גם אנו מבקשים לבנות את חברתנו על הצרופ של הישגי המדע
המודרני והמורשת הרוחנית העתיקה.

במישור הרוחני, יש לדחות שלנו אותה תפישה של הבורא היחיד,
המוחלט והנצחי. מונותאיזם ללא פשרה.

הערבית והעברית הן לשונות אחיות-תאומות. בכל שיעמיק אדם לחקור
אותן, הוא יגלה כי יש ביניהן לא רק דמיון מילולי עצום, אלא גם עולם
דומה של סמלים ומושגים. סוף-סוף הן גדלו בבית משותף והיו להן הורים
משותפים.

שנינו עמים עתיקים בהיסטוריה ושנינו מבקשים להוריש לבנינו מה
שירשנו מאבותינו.

כמוכס, גם אנו רואים במלחמה את כלי-המות, ובשלום - את עץ החיים
אבל, לא רק דמיון קיים בין עמינו, יש גם שוני. שוני טבעי הנובע
מתולדותיו ומצרכיו השונים של כל אחד מאתנו. הכרות הדדית גוברת והולכת
תלמד את עמינו להכיר את הדומה ולכבד את השונה. כל הקוסמוס מעיד על
גיוון והרמוניה גם יחד.

בספר התלמוד שחובר לאחר התנ"ך, נשאלת השאלה: מדוע ראה הקב"ה לברוא
אדם אחד ויחיד, את האדם הראשון, ולא נהג כפי שעשה בחיות ובצמחים, שמהם
ברא, בדיבור אחד, במספרים ובכמויות לאין ספור?

תשובה אחת היא: כדי שלא יאמר אדם לחברו: אבי גדול מאביך, מוצאי
יותר נכבד ממוצאך.

נימוק נוסף הוא: כדי להגיד גדולתו של הקדוש-ברוך-הוא. כי כאשר מלך בשר ודם טובע מטבעות בחותם אחד - כל המטבעות דומות זו לזו. אבל, מלך מלכי המלכים, הקדוש-ברוך-הוא, טבע כל אדם בחותמו של אדם הראשון, ואף-על-פי-כן אין אף אחד דומה לחברו.

הצרוף של שתי החשובות, יוכל לשמש בסיס ליחסים שבין כל העמים: כולנו שוים במוצאנו ובערכנו, אך כל אחד מאתנו זכאי להיות שונה מחברו, שויון ושוני בעת ובעונה אחת.

קהל נכבד,

אתם ואנחנו עמים עתיקים שלידכם באזור הזה. ההיסטוריה של העם שיש לי הכבוד לייצגו מתחילה לפני 3,500 שנה עם אברהם אבינו עליו השלום, אבינו המשותף. כשם שהיה זה רצון האל לפזרנו בין אומות העולם לפני 2,000 שנה, כך היה זה רצונו להחזירנו למולדתנו. במשך כל השנים הללו לא פסקו בני-עמי להתפלל ולקוות כי ה' יקבץ נפוצותינו מבין העמים ויביאנו לארצנו, כפי שהבטיח בידי נביאיו עליהם השלום. היו רבים, יחידים וקבוצות, שלא הסתפקו בתפילות אלא גם באו בעצמם להתישב בארץ אבותיהם. כשאני מתבונן אל משפחתי הקרובה, אני רואה דוגמא לכך. סבא שלי, שנולד במרוקו, היה רועה רוחני של עיירה ליד קזבלנקה. פעם ראה בחלומו אחד הנביאים, אליהו הנביא, שאמר לו: עד תתישב כאן בנחת וירושלים בצערך כעבור ימים אחדים נטל את אשתו, היא סבתי, ואת בתו הארבע, היא אמי ויצא בדרכו לארץ הקודש כדי להגשים את תפילוהיו ואת חלומותיו, ואין אדם חולם אלא מה שליבו חפץ.

אבות אבותיו של אבי באו מתורכיה לירושלים לפני כ-350 שנה
בלי שום לחץ חיצוני, ומאז לא יצאו ממנה.

הורי אשתי ישבו בכלא ברוסיה מפני שרצו לעוזבה וללכת לארץ הקודש.
הם הגיעו אליה לפני כ-60 שנה.

בארצי נמצאים אנשים שבאו מ-102 ארצות המדברים 81 שפות. למסתכל
מן הצד נדמה שלפניו חערובת של שפות ומנהגים, אך מי שמחבונן בפנימיות
של הדברים, יראה כי את כולם מאחד זכרון היסטורי משותף ושאיפות לאומיות
משותפות. לכולם רצון להפסיק להיות כדור ברזל אחרים, להפסיק את
הרדיפות והפוגרומים ולהיות אדונים לגורלם. הם מבקשים לפתח את הרבותם
ומשקט ולהפריח את המדבר הגדול שבארצנו הוך שלום והבנה עם עמים אחרים
באזור.

השאיפה לשלום מקיפה את כל חוטבי ישראל על אמונותיהם השונות.

לפני זמן קצר הנאחי למוסלמים בישראל, ליד המסגד שבכפר אלטייבה
ולדרוזים ליד קבר הנביא שועיב את ברכותי לחג הקורבן, וכולם בדבריהם
ביקשוני להעביר אליכם ולנשיא סאדאת את ברכותיהם הנאמנות ואה הפילותיהם
להצלחת דרך השלום, עד שיכלול את כל עמי האזור, והריני ממלא את בקשתם
ברצון ובשמחה. חיינו המשותפים בישראל הם מופת לדו-קיום בשלום ובאחווה.

אנו מאמינים כי יבוא יום והשלום ישרור באזור כולו כי הוא דרוש
לכל העמים. היום הדבר נראה קשה, אבל כשם שהיו אחמול דברים קשים להשגה
שהתמשו היום, כך יתמשו מחר דברים הנראים היום בלתי-אפשריים,
והאלוהים הוא כל יכול.

רבותי הנכבדים,

בימים האחרונים התאפשר לי לראות משהו ממצרים הקדומה והחדשה, ועד רגע זה אינני יודע אם זוהי ממשות או דמיון.

המפעלים האדירים שהקים העם המצרי בעבר ובהווה בכוח דמיונו העשיר ובזיעת אפיו - מעוררים השתאות והערצה לכוח הטמון בכס. תרבות גדולה ועשירה בת אלפי שנים מוצאת ביטויה בכל מקום. העם אשר היה מסוגל לחולל נפלאות כאלה, שום בעיה ושום מכשול לא יצליחו לכופף את כוח-רצונו המשתחרר.

כאשר נחגבר, בעזרת האל, על כל המכשולים הנפשיים והפוליטיים והאחרים, והשלום יתחזק ויקיף את כל האזור - יעמוד העולם כולו משתאה לראות איזה דפי-זהר רושמים העמים השמיים האחים בהיסטוריה, כאשר הם מחליטים לצעוד יחד אל שחר חדש, המביא בכנפיו התקדמות, פריחה ושגשוג.

והשלום עליכם ורחמי האל וברכותיו.